

Studie behorend bij geloofspunt 14

Zalving met Olie

Studieavond 10 november 1997

Bij het onderwerp oliezalving zullen de meesten van ons vermoedelijk haast automatisch denken aan ziekenzalving vanuit de tekst in Jacobus 5. De Bijbel geeft een veel breder gebruik van oliezalving aan. We zullen kijken naar verschillende facetten van oliezalving in het Oude Testament en het Nieuwe Testament.

A. Oliezalving in het Oude Testament

Het gebruik van olie

- als product voor ruilhandel	2 Kon 4:7
- als cosmetica	Ester 2:12
- als voedsel	Num 11:8
- als medicijn	Jes 1:6
- als brandstof	Ex 25:6
- bij de dienst aan God:	
◇ bij het brandoffer	Ex 29:38-42
◇ de lamp in het heiligdom	Ex 27:20-21
◇ offer reiniging melaatsheid	Lev 14:10-33
◇ gave van de eerstelingen	Deut 18:4
◇ heilige zalfolie om te zalven	Ex 30:22-33
- olie in figuurlijke betekenis/als symbool voor:	
◇ algemene voorspoed	Deut 32:12 en Joël 2:24
◇ vreugde	Spreuken 27:9
◇ vernieuwing	Ps 92:11
◇ wat goed is, welluidend is, zacht is	Ps 55:22

Conclusie:

Olie is voedsel voor de mensen, geeft licht en verzorgt het lichaam. Olie geneest wonden en verzacht de pijn. Olie wordt gebruikt om personen te zalven. Aan olie wordt een positieve figuurlijke betekenis toegekend.

Zowel letterlijk als figuurlijk heeft olie steeds een positieve gevoelswaarde; nooit een negatieve. Het is dan ook begrijpelijk dat olie een belangrijke rol speelt in de dienst van de Heer. In de dienst van de Heer wordt olie geweerd van wat met zonde te maken heeft.

Het zalven met olie en de betekenis

1. algemene lichaamsverzorging (Deut 28:40)

Het zalven met olie wordt gebruikt na het wassen - het nemen van een bad. Het zich onthouden van zalven wijst op rouw (2 Sam 12:20) en vasten (Daniël 10:3)

2. medische verzorging (2 Kron 28:15)

3. het zalven van voorwerpen

- een opgerichte steen (Gen 31:13)
- elk voorwerp en materiële plaats die voor de dienst van God gebruikt wordt (Ex 30:26-29)

4. het zalven van personen

- koningen bv. David Sam 16:3
- priesters Ex 28:41
- profeten 1 Kon 19:16

De olie om te zalven bevindt zich in een hoorn of een kruik en wordt over het hoofd van de te zalven persoon uitgegoten.

De zalving met olie van een persoon geeft uitdrukking aan:

- a) toewijding aan God, heiliging, afzondering voor God
- b) het ontvangen van een specifieke opdracht/roeping en het hiertoe aangesteld zijn
- c) de inwoning van de Heilige Geest en de autoriteit aan een instelling of roeping geeft

Degene die gezalfd wordt of is met olie wordt veelal aangeduid met 'de gezalfde des Heren'. Het is de Here die de zalving bekrachtigt. De zalving doet de gezalfde - als aan God gewijd persoon - deel hebben aan Gods heiligheid. Hij wordt daardoor als onschendbaar beschouwd. De term 'de gezalfde des Heren' speelt ook een grote rol in de ontwikkeling van de Messiasverwachting in het OT.

5. oliezalving en genezing (Lev 14)

De wet op de reiniging van een melaatse schrijft voor dat de melaatse door de preister met olie gezalfd wordt. Opvallend is dat het reinigingsceremonieel waarbij olie gebruikt wordt, geschiedt nadat de tekenen van melaatsheid verdwenen zijn. In die zin treedt oliezalving niet genezend op. Opmerkelijk is eveneens dat op precies dezelfde rechter lichaamsdelen waar bloed opgestreken is - olie als het ware als een 'tweede laag' aangebracht wordt. Duidt het bloed op verzoening en de olie op nieuwe toewijding en heiliging?

B. Oliezalving in het nieuwe testament

De betekenissen van zalven met olie in het OT worden ook in het NT teruggevonden. Een tweetal verdere ontwikkelingen vallen echter wel op. Terwijl in het OT zalving voorbehouden is aan een beperkte categorie mensen, ontvangt in het NT elke gelovige de zalving van de Heilige (1 Joh 2:20)

In tegenstelling tot het OT wordt er in het NT geen melding gemaakt van het zalven van voorwerpen, enkel van personen.

Waarmee wordt gezalfd?

Olijfolie (Marcus 6:13), mirre (Matth 26:7), nardusmirre (Marcus 14:4), specerijen (Marcus 16:1) en ogenzalf (Openb 3:18)

Hoe wordt er gezalfd?

De olie bevindt zich in een kruik, waarvan de hals gebroken wordt om de kruik te openen. (Marcus 14:3) De inhoud van de kruik wordt doorgaans uitgegoten op het hoofd van de te zalven persoon. Standaard is dat het hoofd gezalfd wordt.

Wanneer en waarom wordt er in het NT gezalfd?

Zalven komt in het NT relatief weinig voor. Er zijn twee hoofdwerkwoorden voor zalven; te weten aleipho en chrio.

Aleipho - dat 8 maal voorkomt in het NT, drukt steeds letterlijk zalven uit, en wordt dan ook altijd met (olijf)olie of met een vergelijkbaar product vermeld. De zalvingshandeling wordt steeds door menselijke personen uitgevoerd.

Chrio - dit woord komt 5 maal voor in het NT, altijd als 'zalven' in symbolische, niet letterlijke betekenis. Het komt niet voor in verbinding met olie. Het is steeds God die zalft.

Aleipho, de letterlijke zalving met olie:

Steeds zijn mensen het onderwerp van de zalving. Standaard is het 'hoofd' het lichaamsdeel dat gezalfd wordt.

De gelegenheden waarbij letterlijk met olie gezalfd wordt; of anders gesteld - datgene wat met de zalvingshandeling beoogd wordt, kunnen als volgt ingedeeld worden:

a) zalven als lichaamsverzorging	Matth 6:17
b) zalven als eerbetuiging aan en verwelcoming van de gast	Lucas 7 46
c) zalven als onderdeel van het balsemen van een gestorvene	Marcus 16:1
d) zalving van een zieke	Marcus 6:13 en
Jac 5:14-16a

Voor een verdere uitwerking hiervan - zie volgende bladzijde

Chrio, de symbolische zalving:

Het komt alleen in figuurlijke betekenis voor; nooit in verbinding met olie of een olieachtig product.

Chrio; het gezalfd zijn, wordt gebruikt als beeldspraak voor:

- het ontvangen van de Heilige Geest
- het toegerust worden met speciale kracht
- het ontvangen van een Goddelijke opdracht of roeping

Jezus en de zalving door God

Lucas 4:18-19

Hand 4:26

Hand 10:38

Hebr 1:9

De gelovigen en de zalving

2 Cor 1:21-22 “Hij nu die ons met u bevestigt in de Gezalfde en ons heeft gezalfd, is God, die ook zijn zegel op ons gedrukt en de Geest tot onderpand in onze harten gegeven heeft”.

Opnieuw is er sprake van dat God zelf zalft. Gods zalving heeft te maken met het bevestigen van de gelovigen in Christus, met het weerspiegelen van wie God is - met het ontvangen van de Heilige Geest.

Tijdschrift voor Theologie en Pastorale Counseling, 8^e jaargang, 4^e kwartaal
1996, nr. 32

ZIEKENZALVING

Het praktiseren van de oliezalving biedt aan de hedendaagse kerk een enorme kans om de liefde, de bewogenheid en de genezingskracht van de HEER voor zieken te tonen.

MARCUS 6:7-13
JACOBUS 5:14-16a

Zalven ‘in de naam van de Heer’ en genezing.¹⁹

In dit verband zijn de relevante teksten Marcus 6:13 en Jak 5:14-16a. De uitdrukking ‘met olie zalven in de naam van de Heer’ is ontleend aan Jak 5:14-16a. Ook al mist Marcus 6:13 de toevoeging ‘in de naam van de Heer’, toch is duidelijk dat dit wel bedoeld is. De twaalf discipelen zijn immers in opdracht van en vanuit de volmacht van Jezus Christus uitgezonden (Marcus 6:7-11) In beide teksten wordt olijfolie (elaion) vermeld.

Marcus 6:12-13: “En zij vertrokken en predikten, dat zij zich zouden bekeren. En zij dreven vele boze geesten uit en zalfden vele zieken met olie en genazen hen”.

Jak 5:14-16a: “is er iemand bij u ziek? Laat hij dan de oudsten der gemeente tot zich roepen, opdat zij over hem een gebed uitspreken en hem met olie zalven in de naam des Heren. En het gelovige gebed zal de lijder gezond maken, en de Here zal hem oprichten. En als hij zonden heeft gedaan, zal hem vergiffenis geschonken worden. Belijdt daarom elkander uw zonden en bidt voor elkander, opdat gij genezing ontvangt”.²⁰

In Jak 5:13-18 worden een aantal concrete situaties opgesomd waarin een gelovig gemeentelid (5:13-14; “onder u”, “bij u”) zich kan bevinden (leed, vreugde, ziekte, ...) en wordt bijbehorend advies gegeven. In het geval van ziekte is het opmerkelijk dat het de zieke zelf is die initiatief dient te nemen om te genezen. Vermoedelijk omdat daaruit blijkt of de zieke zelf wel geloof heeft om te genezen. De innerlijke houding van de zieke en zijn relatie tot de Heer is immers mee bepalend voor genezing. Het zieke gemeentelid dient de oudsten van de kerk te contracteren voor een bezoek. De oudsten dienen op hun beurt ‘over hem een gebed uit te spreken en hem met olie te zalven in de naam van de Heer’. Terloops wordt ook het belang van zondenbelijdenis i.v.m. genezing vermeld. Ziekte hoeft niet noodzakelijk, maar kan wel een gevolg van zonde zijn.²¹ In dat geval is zonde(n) belijdenis en het ontvangen van vergeving de sleutel tot genezing.

Wie zalft en wie wordt gezalft?

Het Jakobusgedeelte handelt over ziekte en genezing in de schoot van de gemeente. Het zieke gemeentelid mag een beroep doen op de oudsten van de gemeente waartoe hij/zij behoort.

Het gedeelte in Marcus toont echter aan dat oliezalving niet beperkt hoeft te worden tot een gemeentecontext. In opdracht van Jezus trekken de discipelen erop uit om te prediken en zalven degenen onder hun toehoorders die zich daar bereid toe verklaren.²² Oliezalving kan dus ook legitiem in een evangeliserende context toegepast worden bij pas-gelovigen of niet-gelovigen die zich voor het evangelie willen openstellen.

Is er een relatie tussen oliezalving en het uitdrijven van demonen?

In pastoraat en zending wordt immers proefondervindelijk geconstateerd dat het met olie zalven van gedemoniseerde personen (personen die door demonen gekweld worden) in een krachtig bevrijdend effect resulteert. Opvallend is dat in Marcus 6:13 het zalven van zieken direct voorafgegaan wordt door een vermelding van het uitdrijven van boze geesten. Er kan, maar hoeft niet noodzakelijk, een relatie zijn tussen ziekte en demonie.²³

Wie of wat bewerkt de genezing?

Uit wat volgt op Jak 5:14 is duidelijk dat het niet het gebed of de oliezalving is die geneest, maar dat het de Heer is die geneest en die zijn volmacht verleent aan het begeleidende gebed en de oliezalving. Jak 5:15 stelt immers: En het gelovige gebed zal de lijder gezond maken, en de Here zal hem oprichten.”²⁴

In het Marcusgedeelte is eveneens de door God aan de discipelen geschonken volmacht en autoriteit over demonen en ziekte (Marcus 6:7-11) de oorzaak van genezing. Noch de (olijf)olie noch de niet medisch geschoolde discipelen kunnen genezing brengen. Het NT maakt melding van genezingen van de Heer en zijn volgelingen los van oliezalving (d.m.v. handoplegging, bevel, gebed, e.a.²⁵) De Heer wil iedere keer weer verrassen en de gelovige afhankelijk maken van Hemzelf en niet van een bepaalde handeling of techniek. Wat is de zin van een gebaar als oliezalving (in relatie tot genezing)? Het is kennelijk het verlangen van de Heer om aan het gebaar van oliezalving Zijn volmacht en genezing te verbinden. Vermoedelijk wil de Heer hiermee tegemoet komen aan de algemeen menselijke nood aan concrete tastbare handelingen die het geestelijke symboliseren (cf. zaken als het gedachtenismaal, doop, algemeen menselijke ceremonies als huwelijk en begrafenis, e.a.) Ook vanuit pastoraal oogpunt is dit niet zonder belang: de zieke beseft *op dat* moment door *die* persoon met *die* concrete zalvingshandeling en zalfolie vanuit de Heer bediend te worden. Een niet praktiseren van de ziekenzalving kan dan ook niet anders dan tot verarming en tot verschraling van het geloofsleven leiden. Dat de Heer oliezalving als concrete expressie van Zijn genezingskracht neemt, heeft vermoedelijk te maken met het feit dat het zowel in OT als NT het symbool bij uitstek is voor Zijn Geest.